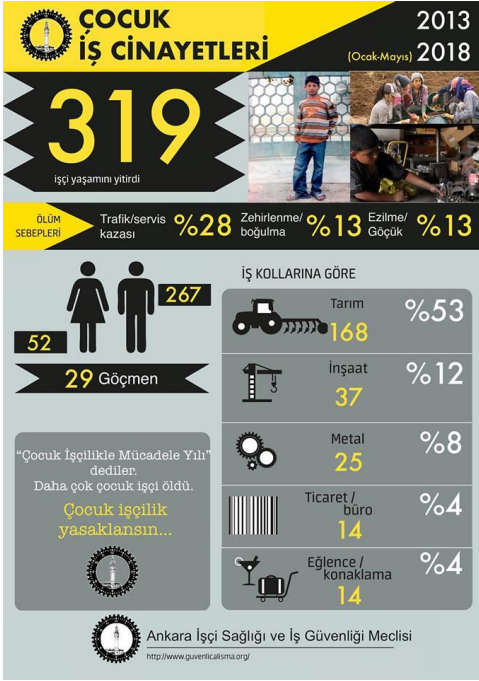

Türkiye'de çocuk işçilik gerçeği... 2013 yılından bugüne kadar en az 319 çocuk işçi yaşamını yitirdi

Dünya Çocuk İşçiliğiyle Mücadele Günü olan 12 Haziran'da Türkiye'de çocuk işçiliğinin geldiği durumu, hükümet politikalarını ve çocuk iş cinayetlerine ilişkin raporumuzu paylaşacağımız basın toplantısına hoş geldiniz.

Çocuk işçilik dünyada ve Türkiye'de vahim bir tablo sergilemektedir. 2015 yılı itibarıyla yarısından fazlası tarımda olmak üzere 168 milyon çocuk çalışmaktadır. Bu çocukların önemli bir kısmı en kötü işlerde çalışmakta ve eğitim hakkından maruz bırakılmaktadır. Türkiye'de ise resmi olmayan rakamlara göre 2 milyonun üzerinde çocuk işçi vardır. Bu konuda bir önlem alınmadığı gibi çocuklara giderek daha çok güvencesiz ve kötü çalışma koşulları dayatılmakta, çocuk işçiliği giderek daha çok tehlikeli ve çok tehlikeli işlere kaymakta, çocuk iş cinayetleri artmaktadır.

Peki, geline nokta da direk sorumluluğu bulunan devlet bu kapsamda ne yapmaktadır?

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı çocuk işçilikle mücadele etmek ve çocuk işçiliği durdurmak için 2017-2013 yılları için "Çocuk İşçiliği ile Mücadele Ulusal Programı" hazırlamış ve 2018 yılını "Çocuk İşçiliğiyle Mücadele Yılı" ilan edilmiştir. Hükümet yetkililerinin ve işveren temsilcilerinin çocuk işçiliğinin durdurulması için temennilerini paylaştığı deklarasyonun ardından izlenen tablo ise Türkiye'de çocuk işçilik sorununun çözülmek üzere değil tam tersine sermayenin ihtiyaçlarını karşılamak üzere biçimlendirildiğini kanıtlar niteliktedir.

Türkiye'de çocuk işçilik konusunda çözüm üretilecek isteniyorsa atılacak ilk adımlardan biri olan çocuk işçiliğinin boyutunu gözler önüne serilmesi gereklidir. 6 yıldır çocuk işçiliğine dair verileri açık bir biçimde yayınlamayan ve hatta gizleyen Hükümetin çocuk işçilikle mücadele edebilmesi mümkün müdür?

"Çocuk işçiliği ile mücadele" ettiği iddiasında olan hükümetin ikinci görevi çocuk işçiliğini denetlemek iken Türkiye'de bu denetimden açıkça kaçılmaktadır. Çocuk işçiler, zaten ağır aksak ilerleyen işyeri denetimlerin "görünmeyen" özneleri olmakta, dahası çocuk emeği gün geçtikçe daha çok denetim alanlarının dışında olan alanlara, işyerlerine kaydırılmaktadır.

İSİG Meclisi olarak, Türkiye'de çocuk işçiliğinin getirildiği durumun somut bir çıktısı için çocuk iş cinayetlerine odaklanarak ve 2013 yılının başından 2018 yılının ilk 5 ayına kadar toplam 319 çocuk işçinin iş cinayetlerinde yaşamını yitirdiğini açıklıyoruz. Çocuk işçilikle mücadele yılı ilan edilen yılın ilk 5 ayında şimdiye kadarki en yüksek seviyeye ulaşmış olan çocuk iş cinayetlerinin her yıl Mayıs ayından itibaren yükselişe geçtiği ve Ağustos ayında en çok çocuk iş cinayetinin yaşandığı görülmektedir. Ailesinin yanında çalışan, stajyerlik yapan, okul masraflarını sağlamak ya da aile geçimine katkıda bulunmak üzere gündelik ya da geçici işlerde çalışmak zorunda olan çocuk işçi sayısında büyük bir artışın yaşandığı bu dönemler iş cinayetlerinde büyük bir artış yaşanmaktadır.

Çocuk iş cinayetlerinin en fazla yaşandığı üç il sırasıyla Adana, Şanlıurfa ve Gaziantep'tir. En fazla çocuk iş cinayeti yaşanan illerin mülteci nüfusunun da yoğun olduğu iller olması dikkat çekicidir. En fazla

çocuk iş cinayeti yaşanan Adana'da 5,5 yılda 24 çocuk çalışmak zorunda olduğu için ölmüş, onu 19 ölümle Şanlıurfa, 18 ölümle Gaziantep 15 ölümle İstanbul, 14 ölümle Konya izlemiştir.

Yaşamını yitiren 319 çocuk işçinin 29'u mülteci/göçmen çocuklardır. Mülteci çocukların ölüm oranının bu denli yüksek olması hem çalışma koşulları bakımından çok daha tehlikeli işlerde çalışmak zorunda kaldıklarını hem de çalışan mülteci çocuklara yönelik şiddetin ne denli büyük olduğunu göstermektedir. Çocuk iş cinayetlerinde ölen kız çocuklarının oranı ise yüzde 16 ile genel iş cinayeti verilerindeki kadın işçi oranından fazladır. Bu kız çocuklarının özellikle tarım sektöründeki yoğun sömürsünden kaynaklanmaktadır.

Çocuk işçiler en çok, çocukların işçilerin yarıya yakının çalıştığı tarım sektöründe ölmüştür. Ücretsiz aile işçiliğinin ve küçük yaşta çalışmanın yaygın olduğu tarım sektörü aynı zamanda 50 ve daha az işçi çalıştıran tarım işletmeleri bakımından denetlenmenin dışında bırakılan ve buralara yönelik bir yaptırım uygulanması mümkün olmayan bir sektördür. En çok çocuk istihdamının olduğu ev hizmetleri ve 3 kişinin çalıştığı işyerleriyle birlikte tarımın da İş Kanunu'nun kapsamı dışında- dolayısıyla denetlenmenin dışında- bırakılması çocuk emeğinin daha fazla sömürsüne göz yumma politikasıdır.

Tarımdaki çocuk iş cinayetlerini yüzde 12 ile inşaat sektöründeki çocuk işçi ölümleri izlemektedir. Sanayide, madenlerde, taş ocaklarında, küçük atölye ve işletmelerde, tamirhanelerde ve sokaklarda çalışan çocuk işçiler trafik kazalarında, boğularak, yüksekten düşerek ya da ezilerek hayatlarını kaybetmektedir.

İş cinayetinde yaşamını yitiren 319 çocuğun 100'ü 14 yaş ve altındadır. 14 ve altı yasal olarak çalışması tamamen yasak olan bir yaştır. Çalışması yasal olan 15 yaşın üstünde çocuklar ise kimya, metal gibi ağır ve tehlikeli olup çalışması kanunen yasak işlerde de çalıştırılmaktadır.

Bunun yasak çalışmanın yanı sıra Türkiye'de yasal kılıf altında "meşrulaştırılan" çıraklık ve stajyerlik de "mesleki eğitim" adıyla çocuk emeğini sömüren yaygın çalıştırma biçimleridir. Çıraklık ve stajyerlik yapan çocuklar, işçi sağlığı ve güvenliği önlemlerinden uzak, sosyal güvenlik korumasından uzak bir biçimde çoğu zaman yetişkinlerle aynı iş yaptırılarak çalışmaya mecbur bırakılmaktadır.

Çocuk İşçilikle Mücadele Yılı töreninde çocuk işçilerin yerinin işyeri değil okul olduğunu söyleyen patron temsilcileri ise bu durumdan sonuna kadar istifade etmekte, işveren teşviklerinden yararlanıp, MEB ile protokoller imzalayarak çocuk işçi ordusunu asgari ücretin çok altında ücretlerle çalıştırmaktadır.

Bu konuda yapılan yasal düzenlemelerin tümü, çıraklık ve stajyerliğin artmasına vesile olmuş, çocuk işçilerin çalışma koşullarını daha da ağırlaştırmıştır. Hükümetin "istihdam seferberliği" kapsamında sözde 1 milyonun üzerinde olan yeni istihdamın, işyerinde işçi statüsünde kabul edilmezken istatistiklere eklenen stajyer, çırak ve kursiyerler olduğunu görüyoruz.

Bugün sayısı 1,5 milyona yaklaşan stajyer-kursiyer-çırak sömürsüne ve çocukların diğer alanlarda çalışmasına 4+4+4 eğitim sistemi ile de kan taşınmaktadır. İşçi çocuk sayısındaki artış hem devletin işverenlere teşvikinin bir sonucu hem de 4+4+4 eğitim sisteminin çocukları işçileştirme üzerine kurulu politikasının bir göstergesidir.

Çocuk işçiliğinin ve çocuk iş cinayetlerinin önlenememesinin bir nedeni de sorumlulara ve failere dönük cezasızlık politikasıdır. Yapılan soruşturmanın eksikliği, yargılama sürecinde yargı organlarının "yanlış" ve yanlış değerlendirmeleri, asıl sorumluların yargılanmaması, baskı ve yıldırma süreçleri ile yaşamını yitiren, zarar gören çocukların ailelerinin anlaşma yolunu seçmek zorunda bırakılmaları ve yargı sürecinin uzunluğu da çocuk emeğinin sömürsünü daha da katmerleştirmektedir.

Ankara İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi olarak çocuk işçiliğin getirildiği durumu ve çocuk iş cinayetlerinin bir "çocuk emek sömürüsü" politikası olduğunu vurguluyor, Çocuk İşçilikle Mücadele Günü olan 12 Haziran'da çocuk işçiliğe ilişkin taleplerimiz;

***Ucuz çocuk işgücünü teşvik eden ve bunun altyapısını oluşturan eğitim sistemi ve eğitim politikalarına sona verilmelidir.

***Çocuk emeğiyle ilgili veriler bilimsel, güvenilir ve düzenli bir şekilde yayınlanmalıdır.

***Kayıt dışı çocuk işçi çalıştırılan kişi ve kurumlara göz yumulmamalı, caydırıcı cezalar verilmelidir.

***Yasa dışı çocuk işçi çalıştırmayı önlemeye yönelik tedbirler alınmalı, denetimler etkin ve sıkı bir şekilde yapılmalı, ilgili mevzuatlar yürürlüğe koyulmalıdır.

***Çocuk işçilik yasaklanmalıdır.

Ankara İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi

2013 İLE 31 MAYIS 2018 ARASINDA TÜRKİYE'DE EN AZ 319 ÇOCUK İŞÇİ YAŞAMINI YİTİRDİ

Türkiye'de Çocuk İşçiliği ve Çocuk İş Cinayetleri Raporu - Ankara İSİG Meclisi

2017 yılında dünya nüfusunun yüzde 30,2'sini çocuklar oluşturmaktadır. Uluslararası kuruluşların raporlarına göre toplam 20 ülkede yaşayan 153 milyon çocuk yoksulluk, çatışma ve ayrımcılıkla karşı karşıyadır.

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) rakamlarına göre dünyada çalışmak zorunda bırakılan çocuk sayısı 2015 yılı itibariyle 168 milyondur. Çocuk işçilerin yarısından fazlası, yaklaşık 85 milyonu tehlikeli işlerde çalışmak zorunda kalmaktadır. Dünya genelinde çocuk işçilerin yüzde 60'ı tarım sektöründedir. Tarım sektörü meslek hastalıkları ve iş kazaları açısından en tehlikeli sektörlerden birisidir. En kötü biçimlerde çalışan çocukların üçte ikisi ise, ücretsiz aile işçileridir.

Tarım sektörü dışında dünyada hizmet sektöründe çalışan çocuk işçilerin oranı yüzde 17'dir; bu da yaklaşık beş çocuk işçiden birisi anlamına gelir. Sanayide çalışmak zorunda kalanların oranı ise yüzde 11,9'dur. Bu sektörlerle ilişkin önemli bir bilgi ise, çocuk işçilerin kayıt dışı ekonomide çalışıyor olmalarıdır.

ILO'nun yaptığı bir araştırmaya göre 5-14 yaş grubundan olup çalışan çocukların yaklaşık üçte biri eğitim sisteminin dışındadır. Söz konusu 5-14 yaş grubunda çalışan çocukların yüzde 38'i tehlikeli işlerde, 15-17 yaş grubunda olanların üçte ikisi haftada 43 saatten fazla çalışmaktadır.

Çocuk emeği ev içine kayma eğilimi gözlenmektedir. İstihdam içinde değerlendirilmeyen ev işlerinde çalışan çocukların sayısı 1999 yılında 4 milyon 447 bin iken, 2006 yılında bu sayı 6 milyon 540 bine, 2012 yılında 7 milyon 503 bine yükselmiştir. Böylelikle 5-17 yaş grubu arası toplam çalışan çocukların (istihdama katılan ve ev içinde çalışan) sayısı 8 milyon 397 bine ulaşmıştır.

Toplamda çalışan çocukların tüm çocuklara oranı 1999'dan bu yana yüzde 41'den yüzde 56'ya çıkmıştır. Buna göre toplam çocuk işçiler içinde ücretsiz aile işçisi olanların payı yüzde 41'den yüzde 46'ya, tarım sektöründe çalışanların payı ise yüzde 37'den yüzde 45'e ulaşmıştır. Tarımdaki artışın yüzde 66'sını, ücretsiz aile işçilerindeki artışın ise yüzde 90'ınının 6-14 yaş arasındaki çocuklarda gerçekleşmektedir.

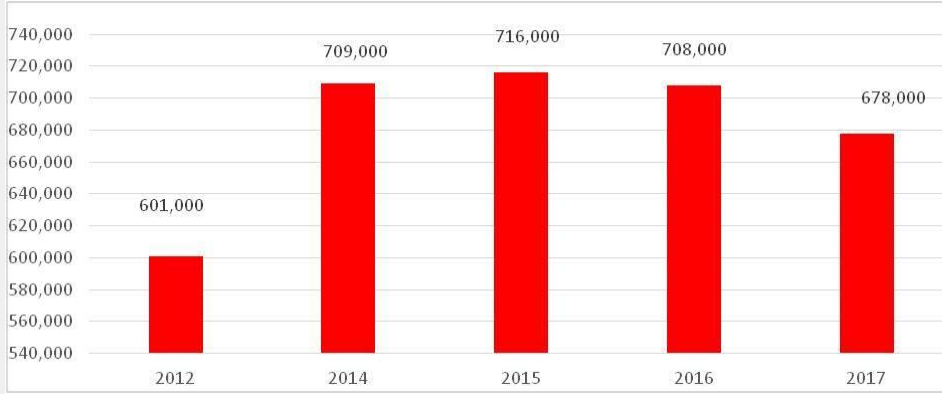
Gerek zorunlu göç, gerekse savaş nedeniyle mülksüzleşerek geçim araçlarından koparılan çocuklar, barınma ve geçim sıkıntısı gibi ekonomik sorunlar nedeniyle proleter ve yarı-proleter olarak, güvencesiz istihdamla emek piyasasına dahil olmaktadır. Bu bağlamda, çocuk işçiliğinin sebeplerini ve ona karşı üretilecek çözümleri uluslararası ve ulusal ekonomik ve politik sistemle bağını kurmadan aramak yanlış ve eksik olacaktır.

Veri eksikliği Türkiye'de Çocuk İşçiliği ile Mücadeleyi Olumsuz Etkilemektedir!

Türkiye'de son 10 yıldır çalışmak zorunda kalan çocuk sayısı düşmediği gibi, çocukların çalışma koşulları ve yaşadıkları hak ihlalleri ağırlaşırken, çocuk iş cinayetleri daha da artmaktadır. Çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılmasına yönelik politikalar geliştirilebilmesinin ilk adımı, çocuk işçiliği sorununda durum tespitinin gerçekçi bir şekilde yapılmasıdır.

Türkiye'de çocuk işçiliği konusunda ulusal ölçekte yapılan en son araştırma TÜİK'in 2012 yılında gerçekleştirdiği Çocuk İş Gücü Anketi'dir. Ankete göre çalışan çocuk sayısı 893 bindir. Çocuk işçilerin yüzde 44.7'si tarım, yüzde 24.2'si sanayi ve yüzde 31'i hizmet sektöründe çalışmaktadır. Öte yandan 2014 yılında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından yanıtlanan bir soru önergesine göre, Türkiye'de 958 bin çocuk ücretli bir işte çalışmaktadır.

2012 yılından sonra çocuk işçiliğine ilişkin detaylı bir veri sunulmamış olsa da, TÜİK'in verilerinden çocuk işçiliğin boyutlarını izlemek mümkündür.

Bu verilerde sadece 15-17 yaş arası çocuklar ele alınmıştır. Çocuk işçiliğin yasak olduğu 15 yaş altı çocuk işçiler ile 17-18 yaş arasında çalışan çocukların durumuna ilişkin bir veri gözlenememektedir.

2012 yılından bu yana yükselen 15-17 yaş arası çocuk işçilik 2016-2017 yıllarında düşüş eğilimindedir. Aşağı yönlü hareketin aldatıcı olduğu ileri sürülebilir çünkü Türkiye'de çocuk işçilik yaşının denetim yoksunluğu ile yoksulluk, eğitim sistemi gibi nedenlerden ötürü küçüldüğü gerçeği, bu veriyi etkilemektedir.

Verilere ilişkin hesaplama yöntemi ise, sağlıklıdır. Çalışması yasal olarak yasak olan çocuklar, tarım işçisi çocuklar ve stajyer-çırakların da eklenmesiyle Türkiye'de 2 milyondan fazla çocuk işçi bulunmaktadır. Çocuk işçilerin yüzde 80'ininden fazlası kayıt dışıdır.

2017 yılı 15-17 Yaş İstihdam Durumu (15-17 yaş, Bin kişi) - (TÜİK iş gücü anketleri)									
	SEKTÖR				İŞYERİ BÜYÜKLÜĞÜ				
	Toplam	Tarım	Sanayi	Hizmet	Toplam	1-9	10-19	20-49	50+
Kayıtlılık durumu									
TOPLAM									
Toplam	678	219	182	277	678	471	50	74	83
Kayıtlı	124	7	44	73	124	44	14	20	46
Kayıtlı değil	553	212	138	204	553	426	36	54	37
ERKEK									
Toplam	485	132	151	202	485	360	35	46	44
Kayıtlı	80	4	34	42	80	34	10	12	24
Kayıtlı değil	405	128	117	160	405	326	25	34	20
KADIN									
Toplam	193	86	31	76	193	110	15	28	39
Kayıtlı	44	3	10	31	44	10	4	8	22
Kayıtlı değil	148	84	21	44	148	100	11	20	17

Sosyal Güvenlik Kurumu'nun (SGK) iş kazası ve meslek hastalıklarına ilişkin veriler çelişiktir!

SGK'nın iş kazası ve meslek hastalıklarına ilişkin istatistikleri, TÜİK'in 2016-2017 yıllarındaki ılımlı azalış eğilimi ile çelişen güçlü veriler sunmaktadır. Tablo 2'de 2014-2016 yılları arasında iş kazası geçiren 18 yaş altındaki sigortalı çocuk sayıları görülmektedir.

İş Kazası Geçiren Çocukların Yıllara Göre Dağılımı			
	2014	2015	2016
İş Kazası Geçiren Çocuk İşçi Sayısı	3.394	4.058	6.164

İş Kazası Geçiren Çocukların Yaşlara Göre Dağılımı (SGK)			
İŞ KAZASI GEÇİREN ÇOCUK YAŞI	2014	2015	2016
14 yaş		71	74
15 yaş	348	345	310
16 yaş	992	1.355	1.911

İş Kazası Geçiren Çocukların İş Kazası Geçiren Sigortalılara Göre Oranı (SGK)			
	2014	2015	2016
Kaza Geçiren Sigortalı İşçi Sayısı	221.366	241.547	286.068
İş Kazası Geçiren Çocuk İşçilerin İş Kazası Geçiren Sigortalılar İçerisindeki Oranı (%)	1,53	1,68	2,15

- a) 2015 ve 2016 yılında sadece 14 yaşında 70'in üzerinde çocuk iş kazası geçirmiştir.
- b) İş kazası geçiren çocuk işçi sayısı hızlı bir artış eğilimi içerisindedir. 2014'ten 2016 yılına artış oranı yüzde 80'dir.
- c) Sayısal bir artışla sınırlı bir durum söz konusu değildir. İş kazası geçiren sigortalı çalışanlar arasında çocuk işçilerin oranı da artmaktadır. 2014 yılında iş kazası geçiren sigortalıların yalnızca yüzde 1,53'i çocuk iken, bu oran 2015 yılında yüzde 1,68'e, 2016 yılında yüzde 2,15'e yükselmiştir. TÜİK verileri ile kıyaslama yapmak için SGK istatistiklerinde 14 yaşındaki çocukları hesaplama dahil etmediğimizde de aynı eğilimin sürdüğünü görmekteyiz.

İş kazası geçirenler içinde çocuk işçilerin oranının artışının nedeni çocuk işçiliğinin yaygınlaşması ve/veya çocuk işçi istihdamının az tehlikeli işkollarından ağır ve tehlikeli işlere ve işkollarına kaymasından kaynaklıdır.

Yoksulluk, mevzuatın yetersizliği, var olan mevzuat hükümlerinin uygulanmaması ve denetlenmemesi, işverenlerin karlılık düzeyini artırmak için ucuz emek kaynağı olarak gördüğü çocuk işgücünü talep etmeleri çocuk işçiliği arttıran nedenler arasındadır.

Çocuk İşçilik Denetlenmiyor!

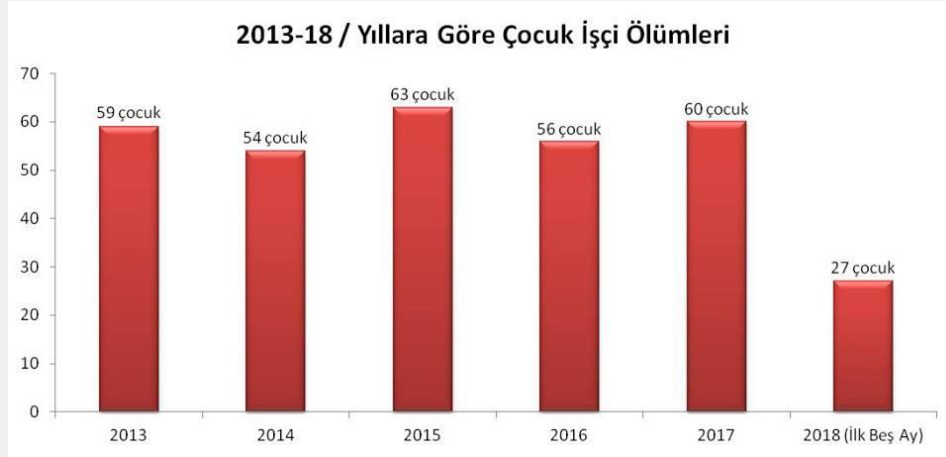
Türkiye'de Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı her ne kadar 2017 -2013 yılları için "Çocuk İşçiliği ile Mücadele Ulusal Programı" hazırlamış ve 2018 yılı Çocuk İşçiliğiyle Mücadele Yılı ilan etmiştir. Ancak bu çalışmaların kamuoyu çalışmasından öte bir anlamının olmadığı anlaşılmaktadır. Hükümetin mücadele edeceğini söylediği çocuk işçiliğini denetleme konusunda etkili bir politika yürütmediği çok açıktır. Çocuk işçiliğinin devlet tarafından denetlenebileceği İş Teftiş Kurulu'nun denetim yaptığı işyerlerine ilişkin verilere bakıldığında toplam 1.655 çırak işçiye rastlanmaktadır. İş sağlığı ve güvenliği yönünden gerçekleştirilen tüm teftişler sonucunda teftişi yapılan işyerlerinde 1.123.146 işçi ile 853 çırak ve 9.433 stajyere ulaşıldığına yer verilmektedir. Ancak İş Teftiş Kurulu raporlarında çocuk işçilikle ilgili mevzuata aykırı haller, para cezalarına ve işçi sağlığı ve güvenliği denetlemesinin çocuk işçilerle ilgili yanlarına yer verilmemiştir.

TBMM'de milletvekilinin çocuk işçiliğinin denetlenmesi ile ilgili bilgi edinme başvurusuna gelen yanıtta, ilgili mevzuat kapsamında yasaklanan hallerde çocuk işçi çalıştırdığı için 1 Ocak 2010 ile 12 Haziran

2017 tarihleri arasında yapılan teftişlerde sadece 339 işyeri hakkında 435.832,00 TL idari para cezası uygulandığı açıklanmıştır.

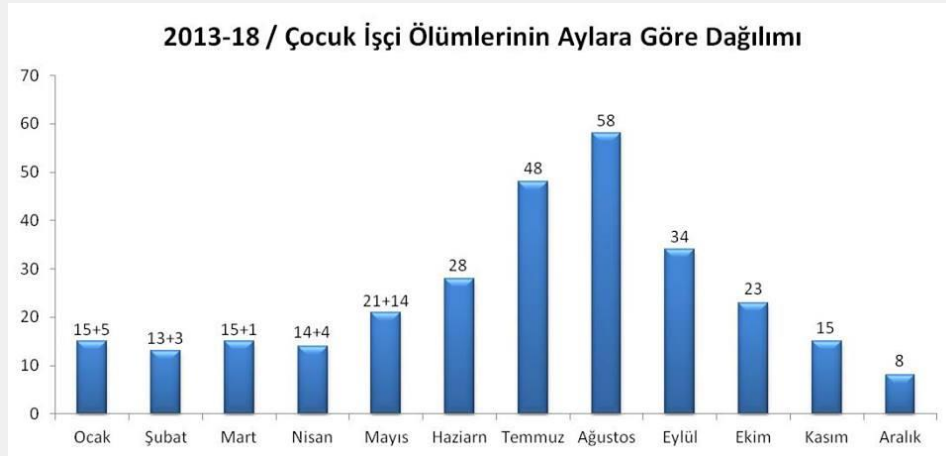
Çocuk İş Cinayetlerinin Son Bulması İçin Çocuk İşçilik Yasaklansın!

2013 yılının başından 2018 yılının ilk 5 ayına kadar toplam 319 çocuk işçi iş cinayetlerinde yaşamını yitirmiştir. 2013 yılında 59 çocuk, 2014 yılında 54 çocuk, 2015 yılında 63 çocuk, 2016 yılında 56 çocuk, 2017 yılında 60 çocuk, 2018'in ilk 5 ayında ise toplam 27 çocuk çalışırken iş cinayetlerinde yaşamını kaybetti.

Çocuk iş cinayetlerinin genel olarak her yıl mayıs ayından itibaren ciddi bir artış görülmektedir. Çocukların okulların tatil olduğu aylarda ailesinin yanında çalıştığı, stajyerlik yaptığı, okul masraflarını sağlamak ya da aile geçimine katkıda bulunmak üzere gündelik ya da geçici işlerde çalıştığı bu dönemlerde çocuk iş cinayetlerinde büyük bir artış yaşanmaktadır.

2018 yılı verilerinin mevsimsel hızlı artışın olduğu ayları kapsamadığı düşünüldüğünde bu yıl geçmiş yıllara oranla daha çok çocuk iş cinayetinin yaşanacağı öngörülmektedir. Rakamlar Türkiye'de her ay 5 çocuğun iş cinayetlerinde öldüğünü gösteriyor.

Çocuk iş cinayetlerinin en fazla yaşandığı üç il sırasıyla Adana, Şanlıurfa ve Gaziantep. En fazla çocuk iş cinayeti yaşanan illerin mülteci nüfusunun da yoğun olduğu iller olması dikkat çekici.

Bugüne kadar Adana'da toplam 24 çocuk yaşamını kaybetmiştir. Çocuk işçiliğinin halihazırda yaygın olduğu Adana'daki çocuk iş cinayetlerinin yüzde 20'sini Suriyeli mülteci işçi çocuklar oluşturmaktadır. Adana'yı 19 ölümlü Şanlıurfa, 18 ölümlü Gaziantep izledi. En fazla çocuk iş cinayetinin yaşandığı

diğer illerse İstanbul (15 ölüm), Konya (14 ölüm), Mardin (12 ölüm), Kocaeli (10 ölüm) ve Ankara(10 ölüm) olmuştur.

Ölen 319 çocuk işçinin 29'u mülteci/göçmen çocuklardır. Mülteci çocuk işçilerin ölümleri toplam çocuk iş cinayetlerinin yüzde 9'una tekabül etmektedir. Bu oran genel işçi ölümleri içindeki mülteci işçi oranının 2 katıdır. Bu veri, mülteci çocukların emek piyasasında çok daha yoğun bir sömürüye maruz kaldığını göstermektedir.

İş cinayetlerine ilişkin genel tabloda kadın işçilerin oranı yüzde 7 iken, çocuk işçiler içinde kız çocuğu ölüm oranının yüzde 16 olması kız çocuklarının tarım işlerinde ve "çok tehlikeli" sınıftaki işlerde çalıştırılmalarındaki yoğunluğu göstermektedir. Kız çocuklarının en yoğun biçimde çalıştırıldığı ve en fazla kız çocuğu iş cinayetinin yaşandığı sektör de yine tarımdır.

Tarım İşçisi Çocuklar: Emeği ve Ölümü Devlet Kayıtlarına Düşmeyenler

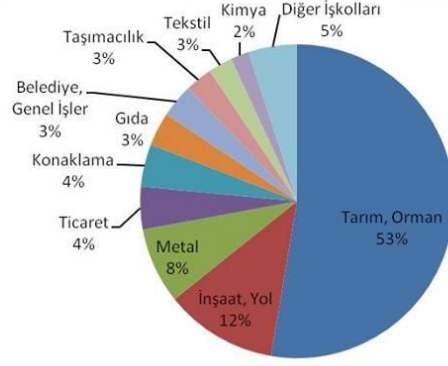
"Veli Can Çelik, 15 yaşında mevsimlik tarım işçisi...Konya'dan elma toplamak üzere alınan işçilerin olduğu 27 kişilik midibüsteki 45 işçiden biriydi, devrilen midibüsten sağ kurtulamadı. Günlüğü 26 TL'ye çalışıyordu."

Türkiye'de de çalıştırılan çocukların sektörlere göre dağılımında en yüksek pay tarımındır. Çocuk işçilerin yüzde 45'i tarımda çalışırken, yüzde 31'i hizmetler sektöründe ve yüzde 21'i sanayide istihdam edilmektedir. Özellikle tarımda çalışan kız çocukların oranı yüzde 58 ile genel ortalamanın da üstündedir.

Tarımda çocuk istihdam artışının yüzde 66'sının ve ücretsiz aile işçilerindeki artışın yüzde 90'ı 6-14 yaş arası çocuklarda gerçekleşmektedir. Toplamda da çocuk işçiliğinin artmasına neden olan da 6-14 yaş çocuk işçilerin sayısındaki bu artıştır. Tarımda çalışan çocukların önemli bir bölümünü mevsimlik gezici tarım işçileri ve beraberinde onlarla birlikte göç etmek zorunda olan çocuklar oluşturmaktadır.

2013 yılından 2018 Haziran ayına kadar yaşanan 319 çocuk iş cinayetinin 168'i tarım-orman işkolunda gerçekleşmiştir. Toplam iş cinayetlerinin yüzde 53'ü olan tarım iş cinayetleri en çok trafik kazası, ardından boğulma, zehirlenme nedeniyle yaşanmıştır. Tarlalara taşınan çocuklar araç kasalarında ya da serinlemek için girdiği suda boğularak ya da zehirlenerek yaşamını yitirmektedir.

2013-18 / Çocuk İşçi Ölümlerinin İşkollarına Göre Dağılımı

Tarımda alanında ölen her 5 çocuktan 3'ü mevsimlik tarım işçisi veya çobanlık yapıyorken yaşamını kaybetmiştir. Mevsimlik tarım işçiliğinde emek kaynaklarının temeli kadın ve çocuk işçiliği üzerinden kurulmaktadır. Diğer yandan çiftçi çocuklarda da tamamen ücretsiz aile emeği mevcuttur. Özellikle bu alanda çalışma yaşı 10'un altına düşmüştür. Yaşamını kaybeden çocukların arasında 5 yaşında olan çocuklar da bulunmaktadır.

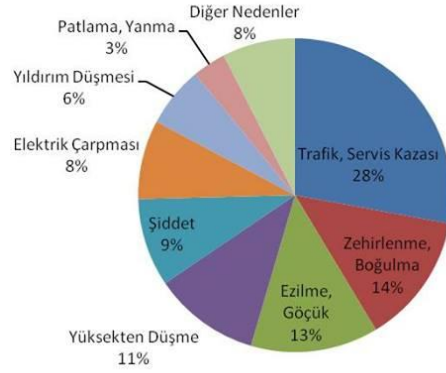
Öte yandan tarım sektöründe çalışanların İş Kanunu açısından denetimi 51 ve daha fazla işçi çalıştıran işyerlerinde yapılabilmektedir. Dolayısıyla, 50 ve daha az işçi çalıştıran tarım işletmelerinin denetlenmesi, buralara yönelik bir yaptırım uygulanması mümkün değildir.

Oysaki veriler Türkiye'de en çok çocuk istihdamının 50 ve daha az işçi çalıştıran tarım ve orman işlerinin yapıldığı yerlerde, ev hizmetlerinde ve 3 kişinin çalıştığı işyerlerinde olduğunu göstermektedir. Bu çalışma alanlarının tümünün İş Kanunu'nun kapsamı dışında, dolayısıyla denetlenmenin de dışındadır. Bu durum çocuk işçiliğinin temelini oluşturan yerlerin denetim dışı bırakılarak "çocuk emeğinin daha fazla sömürsüne göz yumma" politikasıdır.

Tarım işçiliği, çocuklar için "en kötü çalışma biçimleri" arasında yer alır. Gezici mevsimlik tarım işçiliği ise tarım işçiliğinden de farklı olarak özellikle çocuk işçiler için pek çok risk barındırmaktadır. Güneşe maruz kalma, böcek ısırması, tarım kimyasallarıyla temas etme, eğilerek çalışma, ağır yük taşıma gibi risklerin yanı sıra gezici mevsimlik tarım işçisi çocuklar naylon çadırlarda yaşama, yeterli beslenememe, temiz suya ulaşamama, okula gidememe, gibi pek çok riskle daha karşı karşıyadır. Tarım alanlarında çalışan çocuklar için diğer bir tehlike parazitik ve diğer bulaşıcı hastalıklara yakalanma riskidir.

Tarım işçisi çocukların en önemli problemlerinden birisi de uzun çalışma saatleridir. Tarımda çalışan çocukların çalışma saatleri ortalamanın üzerinde seyretmekte ve haftalık 60 saati bulabilmektedir.

2013-18 / Çocuk İşçi Ölümünün Nedenlerine Göre Dağılımı

İnşaat, Sanayi, Sokak Satıcılığı: Çocukların Çalışmasının Yasak Olduğu Yerler, Kaçınılmaz Ölümler

“23 Nisan Çocuk Bayramı...Kadir Kara, 15 yaşındaydı...Kadir babasıyla birlikte çalıştığı inşaatın üçüncü katında çalışırken elindeki demir tellere değdi, onu kurtarmaya çalışan işçi baba da akıma kapıldı, ikisi de hayatını kaybetti.”

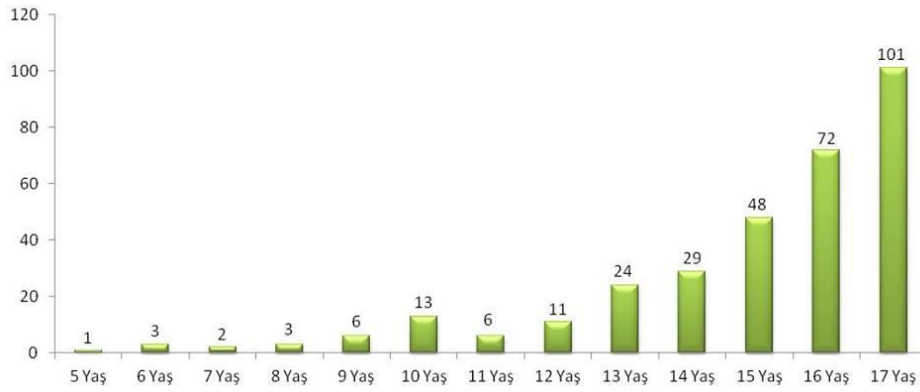
Sanayide çocuk işçilik daha çok inşaatlarda, madenlerde, taş ocaklarında, küçük atölye ve işletmelerde, tamirhanelerde yoğunlaşmaktadır. İnşaat işkolu, tarımdan sonra en çok çocuk işçinin iş cinayetine kurban gittiği alandır. İnşaat işçisi çocukların ölümlerinde de tıpkı genel iş cinayeti verilerinde olduğu gibi yüksekten düşerek ölme en yaygın yaşamını kaybetme şeklidir.

İnşaat işçisi çocuklar genellikle ailenin diğer üyeleriyle ya da akrabalarıyla birlikte çalışmaktadır. Genel olarak kalfalık, çıraklık yapsalar da iş yükü bakımından yetişkinlerle aynı biçimde çalışmaktadırlar. Yetişkinlerden farklı olan koşulları ise sadece aldıkları ücretin daha düşük olmasıdır.

Tarımın ardından en fazla çocuğun çalıştırıldığı sektör hizmet sektörüdür. Mendil satıcılığı, atık kağıt toplayıcılığı, garsonluk, seyyar satıcılık gibi çocukların çalışmasının yasak olduğu alanlarda çalışan çocuklarda çalışma yaşı 10'un altına düşmüştür. Bu çocuklar iş cinayetlerinin yanı sıra yaralanmalara, fiziksel ve ruhsal şiddete, cinsel tacize ve saldırıya, ağır aşağılamalara maruz kalıyor.

İş cinayetinde yaşamını yitiren 319 çocuğun 100'ü 14 yaş ve altındadır. 14 ve altı yasal olarak çalışması tamamen yasak olan bir yaştır. Çalışması yasal olan 15 yaş ve üstündeki çocuklar ise kimya, metal gibi ağır ve tehlikeli olup çalışması kanunen yasak işlerde de çalıştırılmaktadır.

2013-18 / Çocuk İşçi Ölümünün Yaşlara Göre Dağılımı

Metal sektöründe çalışan çocuklarda stajyerlik ve yazın çırak olarak çalıştırılma yaygın istihdam biçimleridir. Metal sektöründeki çocuk işçiler daha çok kullandıkları aletlere sıkışarak, altlarında ezilerek yaşamlarını kaybetmektedir.

Metal işçisi çocukların iş cinayetlerinde en net görülebilir şey çocukların bedenlerine uygun olmayacak denli ağır işlerde çalıştırıldığı, yetişkinlerle aynı işi yaptırıldığıdır. Bu sektör ayrıca tüm üretim araçlarının yetişkin erkek işçinin ortalama ölçü ve gücü esas alınarak dizayn edilen işyerleri olduğu için makineye bağlı ölümlerin yoğun olduğu bir işkoludur.

Mülteci/Göçmen Çocuk İşçiler: Kayıtsız Güvencesizler

“Adını öğrenemediğimiz 10 yaşındaki Suriyeli çocuk işçi... 1 Mayıs İşçi Bayramı'nda İstanbul'da mendil satmak için girdiği metrobüs durağından yola düştü, metrobüsün ezdiği çocuk işçi hayatını kaybetti.”

Çocuk iş cinayetleri içinde mülteci çocuk işçi ölümlerinin oranı yüzde 9'dur. Bu oran genel olarak iş cinayetlerindeki oranın 2 katıdır. Mülteci çocukların ölüm oranı hem çalışma koşulları bakımından çok daha tehlikeli işlerde çalışmak zorunda kaldıklarını hem de çalışan mülteci çocuklara yönelik şiddetin ne denli büyük olduğunu göstermektedir.

Türkiye'deki mültecilerin yarısından çoğunu çocuklar oluşturmaktadır. Türkiye'de 2 milyona yakın Suriyeli çocuk vardır. Bu çocukların, kayıtlı olanlarının dahi yüzde 62'si eğitim hakkından mahrumdur.

Gaziantep, Şanlıurfa ve İstanbul Suriyeli çocukların emeğinin en yoğun olarak sömürüldüğü illerdir. Sokak satıcılığı, tekstil, kundura, temizlik, inşaat sektörleri Suriyeli çocukların en fazla çalıştığı alanlardır. Mülteci çocuklar kimi zaman da zorla çalıştırılmaktadır. Suriyeli çocuk işçilerin önemlice bir kısmı 50 TL'nin altında haftalık ücret almaktadır.

Çıraklık: Çocuk İşçiliğinin Yasal Adı!

“Eren Erenoğlu, 17 yaşındaydı... İstanbul Esenyurt'ta bir reklam firmasında iki aydır çırak olarak çalışıyordu, Özel Doğa Hastanesi'ne tabela asarken yüksek gerilime kapıldı, hayatını kaybetti.”

Türkiye'de çocuk emeğinin sömürsünde yaygın bir şekilde kullanılan temel yasal model çıraklıktır. Yoksul ailelerin çocuklarına yapılacak eğitim yatırımının maliyetini ortadan kaldırmak üzere kurulan ve 1970'lerden bu yana uygulanan model sınıfsal eşitsizliği derinleştirmiştir.

Belirli dönemlerde çıraklığa ilişkin mevzuat düzenlemeleri yapılmıştır. Ancak bu düzenlemeler çıraklığı ortadan kaldırmak ya da azaltmak üzere değil tam tersine mevcut yeni piyasa koşullarına ya da yasal değişikliklere uyum sağlamak üzere geliştirilmiştir. 9-14 yaş arası çocukların aday çırak, 14 yaşından sonraki çocukların da çırak statüsünde kabul edilmesiyle “mesleki eğitim” aldığı öne sürülen çıraklar ile gerçek çocuk işçilik istatistikleri gizlenmektedir. Dahası bu şekilde 4+4+4 eğitim sistemi değişikliği 9-10 yaşındaki çocukların “aday çırak” adıyla işgücüne dahil edilip emekleri sömürülmesine meydan vermiştir. 2016 yılı çırak sayısındaki hızlı artışın hem devletin işverenlere çırak istihdamı konusundaki teşvikinin bir sonucu hem de 4+4+4 eğitim sisteminin sonuçlarının ilk defa görüldüğü yıl olması itibarıyla önemli veriler sunmaktadır.

Çıraklık mevzuat ve politikalarında devletin kamusal ücretsiz eğitim maliyetini indirme eğiliminin yanı sıra asıl olarak işverenlerin talepleri etkilidir. Mevzuata göre öğrenci statüsünde olan ve işyerinde çalışan işçi sayısına dahil edilmeyen çıraklar, patronlar için son derece karlı bir istihdam modeli oluşturmaktadır. Tam zamanlı bir işçi çalıştırmak yerine, mesleki eğitim adı altında çırak çalıştıran işverenler; sigorta primi, kıdem tazminatı ve iş kanunundan doğacak diğer sosyal giderlerden kurtulmaktadır. Dahası çıraklara yasal olarak yapılması gereken iş kazası ve meslek hastalığı ile hastalık sigortasını da devlet karşıladığı için çırak çalıştırmak işverenler için oldukça karlı bir istihdam

haline gelmektedir. Çıraklara, yasal olarak asgari ücretin yüzde 30'undan fazla ücret ödemek gibi bir yükümlülüğünün olmaması da işverenlerin bu iş gücünü tercih etmesinin ve çıraklığın yaygınlaşmasının bir diğer nedenidir.

Patron Gerçek, Sömürü Gerçek; Adı İşçi Değil Stajyer!

“İbrahim İşcan, 17 yaşındaydı... Kütahya’da Endüstri Meslek Lisesi’nin gönderdiği Sanayi Sitesi’nde stajyer işçiydi. Elektronik pano imalat atölyesinde saç kesme makinasına kafasını kaptırması sonucu öldü.”

Çocuk işçiliğinin verilerde gizlendiği bir başka alan da stajyerliktir. Beceri eğitimi adıyla sömürülen çocuk işçilerin, stajyerlik sigortaları ile asgari ücretin üçte biri olan maaşlarının büyük bir bölümü devlet bütçesinden karşılanmaktadır. Bu durumun kendisi Türkiye’de stajyer işçilerin kullanılmasını yaygınlaştırmıştır. Meslek ve teknik liselerden fabrikalara staj için gelen öğrencilere mevzuatta belirtildiği üzere “beceri kazandıracak eğitim” verilmemekte, yetişkin işçilerle aynı şekilde çalıştırılıp, angarya işler yıkılmaktadır.

“Beceri eğitimi” adı altında çalıştırılan öğrencilere, iş kazası ve meslek hastalığı sigortası yapılmakta ancak çalışma karşılığı sosyal güvenlik sigortası yapılmamaktadır. Stajyerliği düzenleyen “Mesleki Eğitim Kanunu” ilk onaylandığı zaman 50 ve daha çok işçi çalıştıran işletmelerde yüzde 5’inden az, yüzde 10’undan çok olmamak kaydıyla sınırlandırılan beceri eğitimleri daha sonra yapılan düzenlemelerle işçi sayısının en az 10 olduğu işyerlerine kadar indirilmiştir.

Dahası stajyer sayısındaki üst sınır belirleyen ve işyerindeki personel sayısının yüzde 10 sınırı da kaldırılmış, 10 işçinin çalıştığı bir işyerinde en fazla bir öğrenci beceri eğitimi alabilecek iken bu düzenleme ile bu işyerinde beceri eğitimine katılabilecek öğrenci sayısında herhangi bir sınırlama yapılmamıştır. Bu düzenleme ile daha az işçi çalıştıran işyerlerinin de çırak ya da stajyer çalıştırılmasına izin verilerek çocuk emeğinin daha fazla sömürülmesinin yasal olarak önü açılmıştır.

İşverenlere, çırak ve stajyer çalıştırmaya dönük bu teşvik aynı zamanda çocuk işgücünü iş kazalarının, iş cinayetlerinin en fazla yaşandığı küçük işletmelere itmiştir. Bu işletmelerin genel denetimler ve iş sağlığı ve iş güvenliği denetimlerinde en az denetlenen yerler olması da çocuk işçilere yönelik sömürü ve kuralsızlığı arttırmıştır.

Bunun yanında bugün, çıraklık ve stajyerlik uygulamaları sermaye örgütleri için büyük bir alan açmıştır. TİSK, MESS gibi patron örgütleri MEB ile protokoller imzalayarak, TÜSİAD sık sık mesleki eğitimin önemini ve sanayinin ihtiyaçlarını vurgulayarak önümüzdeki dönemde de stajyer ve çırak sömürüsünün zeminini hazırlamaktadır.

Geçtiğimiz yıl Çalışma ve Sosyal Güvenlik eski Bakanı Mehmet Müezzinoğlu, “İstihdam seferberliği” kapsamında 1 milyonun üzerinde yeni istihdam yaratıldığını açıkladı. Ancak SGK verilerine baktığımızda bu yaratılan yeni istihdamın kalıcı ve güvenceli istihdam olmadığını, işverenler tarafından ucuz emek deposu olarak görülen ve çocuk işçiliğinin bir başka boyutu olan çırak, stajyer ve kursiyerler olduğunu görüyoruz. SGK verilerine göre Mart 2016’da 393 bin olan çırak, stajyer ve kursiyer sayısı, Mart 2018’de 1 milyon 538 bine yükselmiştir.

İstihdam seferberliği diye adlandırılan gerçekte çırak, stajyer ve kursiyer seferberliği diyebileceğimiz bu istihdam artışı gerçek anlamda işçi olmayan, iş öğrenmek amacıyla işbaşında eğitim görenleri kapsamaktadır. İşverenler işgücü ihtiyacının bir bölümünü asgari ücretin üçte birine çalıştırabildikleri çırak, stajyer ve kursiyerlerden sağlamaktadır.

Bir Rejim Olarak Çocuk İş Cinayetlerinde Cezasızlık Devam Etmektedir!

“Ahmet Yıldız, 13 yaşındaydı... kayıt dışı bir pres atölyesinde çalışıyordu. Denetimi yapılmayan ve Ahmet'in çalışmasının yasak olduğu bir işkoluydu çalıştığı. İnsan uzvunu gördüğü zaman otomatik olarak duran pres makinesinin bu özelliği üretimi yavaşlatacağı için bu özelliği patron tarafından bozulmuştu. Ahmet, pres makinesine başının sıkışması sonucu öldü. İlk duruşmada işyeri sahibi tutuklandı ancak aile ikinci duruşmada "Maddi manevi zararımız karşılandı" diyerek davadan çekildi.”

Çocuk işçiliğinin ve çocuk iş cinayetlerinin önlenememesinin bir nedeni de bu alanda görülen cezasızlıktır. Cezasızlık; failerin cezalandırılmaması, bu ihlalle maruz kalanların zararlarının giderilmemesi ve bir daha benzer olayların/ihlallerin yaşanmaması için herhangi bir önlemin alınmaması olarak tanımlanır. Cezasızlık devletlerin yönetme biçimidir ve benzer olayların/ihlallerin yeniden yeniden yaşanmasına yol açan bir kısır döngüdür.

Çocukların çalıştırılması ve özellikle yaşanan iş kazası/cinayetlerinde de cezasızlık oldukça yaygın görülmektedir. Bu da hem çocuk işçiliğinin hem de çocuk iş cinayetlerinin ortadan kalkmasının önünde engel oluşturur.

Çocuk işçiliği ve çocuk iş cinayetlerinde görülen cezasızlığın sebebi;

- yapılan soruşturmaların eksik ve özensiz olması,
- yargılama sırasında yapılan eksiklikler,
- yargı organlarının suçun vasfına ve ceza tayinine ilişkin yanlış değerlendirmeleri,
- yaşamını yitiren, zarar gören çocukların ailelerinin işveren ile anlaşma yoluna giderek şikayetlerinden vazgeçmeleri,
- yanlış değerlendirmelerle karar veren yerel mahkeme kararlarının ilgili savcılıklarca veya ailelerce temyiz edilerek üst mahkemeye taşınmaması şeklinde gözlenmektedir.

Rapor sonunda görebileceğiniz örnek vakalara ilişkin cezasızlığa yol açan tespitler, örnek olaylar ve değerlendirmeler aşağıdaki gibidir:

1-Suçu Oluşturan İradenin Niteliğine İlişkin Yargının Tercihi

Öncelikle en büyük sorun yargı organlarının suç oluşturana iradenin niteliğine ilişkin değerlendirmede yaptığı tercihten kaynaklanmaktadır. Bu tercih ile bir iş cinayetinde çocuğun ölümüne neden olan işverenin suç oluşturana eylem ve işlemlerinde alacağı cezanın caydırıcılığının ortadan kalması söz konusu olmaktadır. Bizim iş cinayeti olarak adlandırdığımız olaylarda işveren ve/veya işveren temsilcilerinin genellikle taksirle adam öldürmeden yargılandıkları gözlenmekte, nadiren de bilinçli taksirlerinden söz edilmektedir. Oysa pek çok olayda işlenen suçun olası kast denen irade ile işlendiği gözlenmektedir.

Örnek Olay 1: Yargıtay 12. Ceza Dairesi 15.02.2018 T.,2016/3474 E., 2018/1574 K. Sayılı Kararı

Yargıtay'ın 15 Şubat 2018 tarihinde verdiği bir kararda; 13 yaşındaki bir çocuk, inşaatta taşeronda çalışmaktadır. Mermer taşırken üçüncü katın asansör boşluğundan düşmüş ve organ kaybına neden olacak şekilde yaralanmıştır. Yerel mahkeme suçun taksirli yaralama olduğu, çocuğun babasının şikayetten vazgeçmesi nedeniyle davanın düşmesine karar verir.

Çocuğun annesinin şikayetten vazgeçmeye muvafakati yoktur ve bu sebeple karar temyiz edilir.

Yargıtay, “Ağır ve Tehlikeli İşler Yönetmeliği hükümlerine aykırı olacak şekilde ve Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılması Usul ve Esasları Hakkındaki Yönetmelik hükümlerine göre yaşı itibarıyla 14 yaşını doldurmadığından çocuk işçi dahi sayılmayan katılanı, bilirkişi tespitlerine göre de ağır ve tehlikeli işler kapsamında olan inşaat işinde, gerekli güvenlik önlemleri alınmadan çalıştırılması

eyleminde bilinçli taksir koşullarının bulunduğu” suçun şikayete tabi olamayacağını ayrıca annenin muvafakatinin olmadan şikayetten vazgeçmenin mümkün olmadığını belirterek kararı bozar.

Örnek Olay 2: Yargıtay 12. Ceza Dairesi 27.04.2015 T. 2014/17398 E. , 2015/6786 K. Sayılı Kararı
Yargıtay’ın 2015 yılında verdiği kararda 12 yaşındaki bir çocuk ağır ve tehlikeli iş sınıfında temizlik işi yapmaktadır. Kararda belirtildiğine göre “14.03.2013 günü saat 16.00 sularında iş yerinde çalışırken, çevresinde güvenlik çiti, bulunduğu yerde kullanma talimatı ile tehlike işareti ve uyarıcı levhalar olmayan, emniyet kilidini açma-kapama görevini yapan yeri koruma altına alınmayan, ön kapağı açıldığı ve emniyet kilidi kapandığı halde, otomatik olarak devre dışı kalmayıp, çalışmaya ve üretime devam eden, bakımsız ve yıpranmış plastik enjeksiyon makinasına başının sıkışmasından dolayı” hayatını kaybeder.” Yerel mahkeme taksirli adam öldürme suçundan para cezasına hükmeder. Yargıtay Ceza Dairesi ise “İş yerinde çalışanlar için güvenli bir iş ortamı oluşturmayan, çalışmaların mevzuata uygun yapılmasını sağlamak amacıyla etkin kontrol ve denetim mekanizması oluşturmayan, 12 yaşındaki mesleki formasyonu bulunmayan çocuğu, yasak olmasına rağmen, ağır ve tehlikeli sınıftaki işte, vasıfsız ve sigortasız olarak çalıştıran sanığın eyleminde bilinçli taksirin koşullarının oluştuğu ve sanığa tayin olunan cezada TCK’nın 22/3. maddesi gereğince artırım yapılarak, hükmedilen uzun süreli hapis cezasının adli para cezasına çevrilmemesi gerektiği gözetilmeden, yazılı şekilde hüküm kurulması”nı yanlış bulur. Ancak ne yazık ki çocuğun ailesi şikayetinden vazgeçmiştir. Kararı temyiz eden sadece işverendir. Aleyhe bozma yasağı vardır. Böylece işveren para cezası ile kurtulur.

Değerlendirme:

Her iki olayda da suçu oluşturan iradenin niteliğine ilişkin yargının tercihi hatalıdır. Her yargılama da olası kast suçundan yapılmalıydı. Çünkü her iki çocuk da 14 yaşından küçük yani çalıştırma yasağına tabidir ve üstelik her ikisi de yasak olmasına rağmen ağır ve tehlikeli işler kapsamında çalıştırılmaktadır. Gerek yaş, gerekse de iş ve işyerinin niteliğinden doğan yasakların bir nedeni vardır. Bu da çocukların fiziksel ve mental olarak henüz gelişmelerini tamamlamamasıdır. Yasak olmasına rağmen hem yaş itibarıyla hem de çalışılan iş ve işyeri itibarıyla ağır ve tehlikeli sınıftan bir işte çocuğun çalıştırılması, çocuğun vücut bütünlüğüne gelebilecek zararların öngörülmesi ve beklenmesine rağmen “olursa olsun” diye hareket edilmesi demektir. Yani olası kasıt söz konusudur. Yargı bunu göz ardı etmektedir. Bu türden olaylarda olası kastın kabulü halinde verilen kararların temyizi kamu adına savcılarca otomatik olarak yapılacak kararların denetimsiz kalması önlenemez, şikayetten vazgeçme işlemleri yargılamayı etkilemeyecek ve cezaların yüksekliği caydırıcılığı sağlayacaktır.

2- Ailelerin Şikayetten Vazgeçmeleri, Yerel Mahkeme Kararlarının Temyiz Edilmemesi

Aileler dava süreçlerinde işverenlerin para tekliflerine ya da tehditlerine yenik düşmekte, tazminat ve ceza davalarından vazgeçme eğilimi göstermektedirler. Bunun nedeni elbette yoksulluktur. Ayrıca ülkemizdeki yargılama süre ve süreçlerindeki olumsuzlukların da bunda payı vardır. Şikayetten vazgeçme iradesi yargılama sürecine mutlaka etki etmekte davanın akışı ve sonucuna büyük etkisi olmaktadır.

Örnek Olay 3: Yargıtay 12. Ceza Dairesi 03.07.2014 T. 2013/22704 E. , 2014/16558 K. Sayılı Kararı.

2014 yılında Yargıtay’ın verdiği kararda 17 yaşındaki çocuk kaçak işletilen bir madende yasak olmasına rağmen çalıştırılmaktadır. Kararda anlatılana göre çocuk işçi, "ocakta kömür çıkarmak için çalışırken, tanık işçi ... ve ...'nın kömür çıkarmak için tahkimat yaptığı esnada, kazdıkları açıklığın tahkimatını yapmakta geç kalmaları sonucu, uzun direkleri tavana döşerken tavandan kopan büyük bir kaya parçasının üzerine gelmesiyle, taşın altında" kalır ve yaşamını kaybeder.

Yerel mahkeme başlangıçta madenin kendisine ait olduğunu kabul etmeyen, işçileri bu yönde tanıklık yapmaya zorlayan hatta çocuk işçinin kasıtlı olarak başka bir işçi tarafından öldürülmüş olabileceği şeklinde yargılamayı sapıtacak ifadeler veren işvereni, taksirli adam öldürmeden cezalandırır.

Mahkeme ayrıca takdiri indirim uygulayarak cezayı düşürür. İşveren yine de verilen cezayı beğenmez ve temyiz eder. Yazık ki işçinin ailesi kararı temyiz etmez.

Yargıtay Ceza Dairesi bu hukuksuzluğu görmezden gelemez ve söz konusu hukuksuzluğu kararında belirtir. Ayrıca "Kaçak olduğunu bilerek ve hiçbir iş güvenliği tedbiri almadan işlettiği kömür ocağında her an ölümlü bir kaza meydana gelebileceğini öngörebilecek durumda olduğu halde ve yaşı itibarıyla Ağır ve Tehlikeli İşler Yönetmeliği'nin 4. maddesi uyarınca çalıştırması yasak olan öleni çalıştırmaya devam eden sanığın eyleminde bilinçli taksirin uygulama koşulları olduğu halde delillerin takdirinde hataya düşülerek "unsurları oluşmadığından" şeklindeki dosya içeriğiyle uyumsuz gerekçeyle bilinçli taksir artırımının yapılmamasını", cezanın daha yüksek olmasını, indirim yapılmaması gerektiğini belirterek kararı eleştirir. Ancak Yargıtay 12. Ceza Dairesinin de yapacağı bir şey yoktur. Zira temyiz isteminde bulunan sadece sanık işverendir ve temyiz isteyen aleyhine bozma yasağı vardır. İşveren olayın olanca ağırlığına rağmen çok cüzi ve indirimli bir ceza ile kurtulur.

Örnek Olay 4- Yargıtay 12. Ceza Dairesi 30.4.2015 2014/18010 E., 2015/7170 K.

Yargıtay'ın 2014 yılında bir başka kararda anne ve 14 ile 16 yaşındaki iki kızı fındık işçisidir. Traktör römorkunda giderken kaza gerçekleşir. Anne ve kızları yaralanırlar. Yargılama devam ederken kadın kendisi ve kızları adına "uğramış oldukları zararın sanık tarafından karşılandığını, herhangi bir alacağı bulunmadığını, her türlü ceza ve hukuk dava hakkından feragat ettiğini" beyan ettiği bir ibraname imzalar. Ancak iki çocuk yargılama sırasında şikayetçi olduklarını bildirir. Yerel mahkeme cezayı artırarak verir. Yargıtay ceza dairesi artırmayı doğru bulsa da annenin şikayetinden vazgeçmesi, çocukların yaralanma derecesinin dikkate alınarak ceza artırımının daha makul derecede olması gerektiği gerekçesiyle kararı bozar.

Değerlendirme:

Her iki kararda da çocukla ilgili kişilerin şikayetten vazgeçmesi gerek yerel mahkeme aşamasında gerekse temyiz aşamasında ceza miktarına etki etmekte ve cezasızlığa sebep olabilmektedir.

3- Yapılan Soruşturmanın Eksik Ve Özensiz Olması, Yargılama Sırasında Yapılan Eksiklikler (Etkisiz Soruşturma Ve Kovuşturma)

Çocuk iş cinayetlerinde olaylara "kaza" olarak algılanması, gerek adli kolluğun gerekse davayı açmada görevli savcılıkların soruşturmayı hafife alınması sonucunu doğurmaktadır. Bu da çok fazla hataya, ve özensiz bir dava sürecinin yürütülmesine sebep olmaktadır. Bu algı bazen de yargılamada sorumluların tespitinde dar bir anlayışla hareket edilmesine yol açmaktadır.

Örnek Olay 5- Yargıtay 12. Ceza Dairesi 09.11.2016 T. 2015/12979 E. 2016/12553 K.

Yargıtay 12. Ceza Dairesi'nin 2016 yılındaki kararında 13 yaşındaki bir çocuk çobanlık yapmaktadır. Çocuk çobanlık yaptığı sırada enerji nakil hattına tırmanır, bu sırada yüksek voltajlı akıma kapılarak yaşamını kaybeder. O sırada yanında 8 yaşında bir başka çocuk da vardır. Dava elektrik şirketinin işçilerine karşı açılır.

Yerel mahkeme "... Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi Kars İl Müdürlüğü'nün 18.04.2011 tarih, 943 sayılı yazısında özetle "söz konusu direğin Aras Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi Kars İl Müdürlüğü tarafından, ... elektrik şirketine ihale edildiği ve direk üzerinde tırmanma engeli (korkuluk) ve ölüm tehlikesi levhası ile topraklama ölçümleri uygun olanların geçici kabullerinin yapıldığı, bu direkte eksiklik görülmemesi üzerine 26.12.2008 tarihinde geçici kabul tutanağı ile geçici kabulünün yapıldığı, aksi takdirde geçici kabulünün yapılmasının mümkün olmadığı, direk üzerindeki korkuluk ve ölüm tehlikesi levhasının vatandaşlar tarafından sökülmüş olabileceği, olay tarihinde direğin 2 yıllık ve yeni

olması nedeni ile periyodik bakımlarının yapılmadığı, arıza veya ihbar üzerine ekiplerin periyodik bakım yaptıkları” şeklindeki yazı ile TEDAŞ hat bakım onarım ekiplerinin ihbar sistemine göre çalıştığı, kuruma gelen arıza ihbarlarına göre ekipler gönderilip arızaların giderildiği, ihbar gelmedikçe ekiplerin şebekenin herhangi bir yerinde sakıncalı bir durum olduğunu tespit etmelerinin mümkün olmadığı, olayın meydana geldiği elektrik direğinde korkuluk ve ölüm tehlikesi levhasının olmadığı hususunda yapılan bir ihbarın bulunmaması karşısında; ... Elektrik Dağıtım şirketinde çalışan sanıklara kusur yüklenemeyeceğinden” diyerek elektrik şirketinin işçileri hakkında beraat kararı verir.

Değerlendirme:

Davada direk üzerindeki korkuluk ve uyarı levhalarının bulunmamasından sorumlu tutularak elektrik şirketinin yetkililerine değil, şirket yerine şirkette çalışan işçilere dava açılmıştır. Soruşturma, enerji hattının tehlikesine ilişkin levhaların olup olmadığını denetlemekle yükümlü kamu kuruluşuna da genişletilmemiş, sadece işçiler üzerinden yargılama yapılmıştır. Bunun yanı sıra 13 yaşında bir çocuğun 8 yaşında bir çocukla birlikte evinden uzakta her türlü tehlikeye açık bir ortamda çalıştırılmış olmasını, olayın da bir yönüyle bu nedenle gerçekleştiğini adli makamlar sorgulamamıştır.

